

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

JASMINA SAARIKKO

Lomake neuropsykiatristen häiriöiden havainnoinnin tueksi varhaiskasvatukseen

SOSIAALIALA
2023

TIIVISTELMÄ

Saarikko, Jasmina: Lomake neuropsykiatristen häiriöiden havainnoinnin tueksi varhaiskasvatukseen
Opinnäytetyö, AMK
Sosiaaliala
Toukokuu 2023
Sivumäärä: 35

Kehitykselliset neuropsykiatriset häiriöt ilmenevät ennen seitsemättä ikävuotta ja vaikuttavat lapsen moniin elämän osa-alueisiin. Kehityksellisiin neuropsykiatrisiin häiriöihin kuuluvat autismikirjo, ADHD, Touretten oireyhtymä, oppimisvaikeudet ja kehityksellinen kielihäiriö.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda lomake neuropsykiatristen häiriöiden havainnoinnin tueksi varhaiskasvatukseen. Lomakkeen tarkoituksena oli toimia varhaiskasvattajan työkaluna 3–5-vuotiaiden lasten havainnoinnin tukena varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli auttaa kasvattajaa lapsen havainnoinnissa, lisätä kasvattajan ymmärrystä neuropsykiatrisista haasteista tai lapsen muista haasteista, sekä ymmärryksen myötä auttaa kasvattajaa kohtaamaan lapsi yksilöllisemmin ja auttaa tukemaan lapsen suotuisaa kehitystä.

Tämä opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Pilke Kielipolku päiväkodin kanssa. Opinnäytetyö toteutettiin kyselytutkimuksena. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä oli myös kokeilla tuotetta, eli havainnointilomaketta tilaajaorganisaatiossa. Kartoituskyselyssä kysyttiin tilaajaorganisaation kasvattajilta, miten organisaatiossa havainnoidaan lapsia ja olisiko havainnointilomake tarpeellinen työkalu. Tarpeen kartoituksen jälkeen havainnointilomake oli kolmen viikon kokeilussa tilaajaorganisaatiossa. Kokeiluaikana kasvattajat pääsivät kokeilemaan lomaketta konkreettisesti ja vastasivat kokeilujan jälkeen vielä kyselyyn, jossa kysyttiin, onko havainnointilomake ollut hyödyllinen työkalu kasvattajalle. Kokeiluaikana havainnointilomake todettiin hyödylliseksi. Lomake jää organisaatioon säännölliseen käyttöön.

Avainsanat: neuropsykiatriset häiriöt, havainnointilomake, ADHD, autismikirjo, varhaiskasvatus

Abstract

Saarikko, Jasmina: A form to support observing neuropsychiatric disorders in early childhood education

Bachelor's thesis

Social services

May 2023

Number of pages: 35

Developmental neuropsychiatric disorders appear before the age of seven and affect many aspects of the child's life. Developmental neuropsychiatric disorders include the autism spectrum, ADHD, Tourette's syndrome, learning difficulties and developmental language disorder.

The purpose of this thesis was to create a form to support observing neuropsychiatric disorders in early childhood education. The form's purpose was to be early childhood educators' tool to support observing 3–5-year-olds in early childhood education. The aim of the thesis was to help an educator to observe children, to increase the educator's understanding of neuropsychiatric disorders or a child's other challenges, and through understanding to help the educator encounter a child more individually and to help support a child's favorable development.

The thesis has been conducted in collaboration with Pilke Kielipolku daycare center. The thesis was conducted as survey research. This thesis' research method was also trying the product, the observation form in the ordering organization. In the charting survey, the educators of the ordering organization were asked how children are observed in the organization and whether an observation form would be a necessary tool. After the need charting, the observation form was tested for three weeks in the customer organization. During the trial period, the educators were able to try out the form concretely, and after the trial period they answered a survey asking whether the observation form was a useful tool for them. During the trial period, the observation form was found to be useful. The form remains in the organization for regular use.

Keywords: neuropsychiatric disorders, ADHD, the autism spectrum, early childhood education

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 NEUROPSYKIATRISET HÄIRIÖT	8
2.1 Autismikirjo	8
2.1.1 Autismi ja epätyypillinen autismi	10
2.1.2 Asperger	11
2.1.3 Rettin oireyhtymä	12
2.1.4 Hellerin tauti eli disintegratiivinen kehityshäiriö	12
2.2 ADHD	13
2.3 Touretten oireyhtymä	15
2.4 Oppimisvaikeudet ja kehitykselliset kielihäiriöt	16
3 HAASTEET LAPSEN ARJESSA	17
4 OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTAJA	19
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	20
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	21
6.1 Aiheen valinta ja rajaus	21
6.2 Opinnäytetyön tarpeen arviointi ja kartoituskyselyn tulokset	22
6.3 Havainnointilomakkeen toteutus ja kokeilu	24
6.4 Loppukyselyn tulokset	25
6.5 Yhteenveto	26
7 POHDINTA	27
LÄHTEET	29
LIITE 1:	32
LIITE 2:	34
LIITE 3:	35

SYMBOLI- JA LYHENNELUETTELO

Nepsy-häiriöt: lyhenne sanasta neuropsykiatriset häiriöt, (käytän myös muotoa nepsy-lapsi, jolla tarkoitan lasta, kenellä on neuropsykiatrinen häiriö)

Neurotyypillinen: henkilö, jolla ei ole neuropsykiatrista häiriötä

Neuroepätyypillinen: henkilö, jolla on neuropsykiatrinen häiriö

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä loin havainnointilomakkeen neuropsykiatristen häiriöiden, tai muiden haasteiden havainnoinnin tueksi varhaiskasvatukseen. Opinnäytetyöni tarkoituksena on saada viitettä varhaiskasvatuksen henkilöstölle neuropsykiatrisista häiriöistä tai muista haasteista lapsilla. Sen tarkoituksena on tukea havainnointia, jotta voidaan tarjota laadukkaampaa pedagogiikkaa lapselle, ja jotta lapsen haasteet ja tarpeet huomataan ja kohdataan yksilöllisesti.

Oman kokemukseni mukaan esimerkiksi lapset, joilla on mahdollinen neuropsykiatrinen häiriö, harvoin osaavat sanoittaa omia haasteitaan, ja näin ollen saattaavat tulla kohdatuksi tavalla, joka ei palvele heitä. Tämä ei kuitenkaan aina ole kasvattajan vika, sillä esimerkiksi: ryhmäkoot, aikataulut, rutiinit yms. ovat oman kokemukseni mukaan lähtökohtaisesti suunniteltu neurotyypillisille ja normaalisti kehittyville lapsille. ”Koska neuropsykiatriset häiriöt eivät usein näy ulospäin, niitä on lähiympäristön vaikea ymmärtää” (Näenepsy. 2023). ”Nepsylapsen itsetunto on koetuksella päivän aikana lukemattomia kertoja. Heille sanotaan päivän aikana useammin ei, kuin normaaleille lapsille. Heidän vauhtiaan tai ääntään yritetään hiljentää ja tasoittaa jatkuvasti. Tämä luo lapselle kuvan siitä, että on vääränlainen.” (Ruuhkavuodet. 2022).

Neuroepätyypillinen lapsi ei aina pysty suoriutumaan samalla tavalla arjesta kuin neurotyypillinen, joka saattaa vaikuttaa negatiivisesti lapsen kehittyvään itsetuntoon. Neuropsykiatristen häiriöiden ja ylipäätään haasteiden havainnoiminen jää usein varhaislapsuudessa kasvattajille. Tämä on itselleni tärkeä aihe ja tutkimukseni ydinsyy: haluan lisätä kasvattajien tietoa aiheesta, ymmärrystä ja myötätuntoa lasta kohtaan ja näin ollen: tukea lapsen suotuisaa kehitystä, tarjota lapselle laadukasta ja yksilöllistä pedagogiikkaa sekä tukea lapsen kehittyvää itsetuntoa.

Rajaan opinnäytetyöni neuropsykiatriisiin häiriöihin enkä käsittele työssäni esimerkiksi mielenterveyshäiriöitä tai kehitysvammoja. Lomake on tarkoitettu varhaiskasvattajan työkaluksi arkeen tukemaan lasten havainnointia, sen tarkoituksena ei ole diagnosoiminen eikä se käy perusteeksi diagnoosille. Lomake on tarkoitettu pääosin 3–5-vuotiaiden lasten havainnointiin, sillä sen ikäisillä kyseiset piirteet ja haasteet ovat jo havaittavissa. Nuoremmat lapset eivät välttämättä ole kehittyneet niin, että piirteet ja haasteet, joita olen lomakkeeseen listannut, olisivat vielä havainnoitavissa. On kuitenkin mahdollista, että lomakkeesta saisi viitettä myös nuorempien, tai esikouluikäisten haasteista ja lisäksi se voi antaa ideoita lasten havainnoimiseen.

2 NEUROPSYKIATRISET HÄIRIÖT

”Neuropsykiatrian perustana on käsitys mielen ja aivojen erottamattomuudesta. Tietoisuus, persoonallisuus, emootiot, kognitio ja ruumiillisuus muodostavat kokonaisuuden, jonka häiriintyminen näkyy psykiatrisina oireina tai käyttäytymisen haitallisina muutoksina.” (Vataja, R. 2007)

Autismiliiton artikkelissa kerrotaan, että lapsella kehitykselliset neuropsykiatriset häiriöt ilmenevät ennen seitsemättä ikävuotta ja ne vaikuttavat mm. sosiaaliseen vuorovaikutukseen, kielelliseen ja ei-kielelliseen viestintään, tunteiden säätelyyn ja oman toiminnan ohjaamiseen. Ne ilmenevät diagnoosille ominaisena toimintatapana ja käytöksenä, sekä niihin liittyy erilaisia ja eriasteisia toimintakyvyn haasteita. Haasteet voivat näkyä oppimisessa, kielenkehityksessä, aistisäätelyssä ja motorikassa. (Kehitykselliset neuropsykiatriset häiriöt. Autismiliitto. 2023)

Kehityksellisiin neuropsykiatrisiin häiriöihin kuuluvat autismikirjon lisäksi ADHD, Touretten oireyhtymä, oppimisvaikeudet ja kehityksellinen kielihäiriö. Puhekielessä niistä käytetään usein nimitystä "neurokirjo" tai "nepsy". (Mattila, M. 2014)

2.1 Autismikirjo

Autismikirjon häiriö on aivojen neurobiologinen kehityshäiriö, joka vaikuttaa siihen, miten lapsi viestii ja on vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa, sekä siihen, miten hän aistii ja kokee ympäröivän maailman. Kyse on koko elämän mittaisesta tilasta, joka johtuu keskushermoston erilaisesta kehityksestä. Autismikirjon oireyhtymä ilmenee hyvin yksilöllisesti ja sen aiheuttamat toimintarajoitteet ovat myös yksilöllisiä ja vaihtelevia. (Autismiliitto. 2021) Autismiin oireet tulevat ilmi ensimmäisten kolmen ikävuoden aikana. Ydin oireet ovat useimmiten ilmeisiä, mutta saatu tuki, kompensatiokyky tai muut interventiot voivat vaikeuttaa toimintakyvyn arviota. Kuitenkin häiriö rajoittaa

jokapäiväistä elämää. (Lönqvist, J. Henriksson, M. Marttunen, M. Partonen, T. 2021. Psykiatria. Duodecim)

Jäntti ja Savinainen kertovat kirjassaan Nepsyt, että autismikirjon häiriössä henkilöllä esiintyy eriasteisia hankaluuksia kolmella osa-alueella: sosiaalisessa kommunikaatiossa, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja sosiaalisessa mielikuvituksessa. (Jäntti, E. Savinainen, R. Nepsyt)

Autismikirjon lapselle aistien välittämä tieto on kuitenkin tavallisesti poikkeavaa ja hänellä saattaa olla vaikeuksia sen tulkitsemisessa. Hän voi olla yli- tai aliherkkä eri aistimuksille, kuten äänille, kosketukselle, eri hajuille ja mauille sekä valolle, väreille, lämpötiloille ja kivulle. Myös toiminnanohjauksessa on usein haasteita ja pienikin muutos rutiinissa saattaa vaikeuttaa oman toiminnan ohjausta. Hänelle voi olla vaikeaa havaita, kuinka kauan jossakin asiassa menee, tai missä järjestyksessä asioita pitäisi tehdä. Hänelle voi olla tärkeää tehdä asiat tietyllä tavalla ja tietyssä järjestyksessä. (Autismikirjon lapsi päivähoitossa. 2021) Autismikirjon lapsen stressitasot nousevat sen seurauksena, että hänen hermostonsa kuormittuu helposti. Kuormitusta voivat aiheuttaa mm. meluisa ympäristö, vaihtuvat ja epäselvät tilanteet sekä sosiaalinen kanssakäyminen. (Autismikirjon lapsi päivähoitossa. 2021)

Katsekontaktin välttäminen voi olla varhainen vihje autismista. Joka kolmannella autismin kirjon kuuluvalla havaitaan lapsuudessa taantumavaihe, jossa tapahtuu aiemmin saavutettujen taitojen menetystä. (Lönqvist, J. Henriksson, M. Marttunen, M. Partonen, T. 2021)

Autismin kirjon häiriön vaikeusasteen arviointi perustuu sosiaalisen kommunikaation häiriön ja rajoittuneiden kaavamaisten käytöstapojen edellyttämän tuen tarpeeseen. Vaikeusaste jaetaan kolmeen tasoon: A) edellyttää tukea B) edellyttää huomattavaa tukea ja C) edellyttää erittäin huomattavaa tukea. (Lönqvist, J. Henriksson, M. Marttunen, M. Partonen, T. 2021)

Autismikirjon häiriöitä ovat (ICD-10:n mukaan):

- autismi (F84.0)
- Aspergerin oireyhtymä (84.5)
- epätyypillinen autismi (F84.1)
- Rettin oireyhtymä (F84.2)
- Hellerin tauti eli disintegratiivinen kehityshäiriö (F84.3)
- tarkemmin määrittämätön laaja-alainen kehityshäiriö PDD-NOS

Erilliset diagnoosit ovat kuitenkin poistumassa sairausluokituksesta ja jatkossa tulevat olemaan osa autismikirjon diagnoosia. (Nissilä, M. 2022) Päätin kuitenkin sisällyttää opinnäytetyöhön autismikirjon eri häiriöt.

2.1.1 Autismi ja epätyypillinen autismi

Autismilla tarkoitetaan yleensä lapsuusiän - tai varhaislapsuuden autismia. Lapsella autismi näkyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja viestintäkyvyssä jo varhain, kolmeen ikävuoteen mennessä.

Autismin piirteitä ovat:

- A) Vastavuoroisen sosiaalisen kanssakäymisen puutteet: vaikeutta non-verbaalisessa viestinnässä, vaikeutta ikätasoa vastaavien vertaissuhteiden luomisessa, kiinnostuksen, ilon ja saavutusten vähäinen jakaminen muiden kanssa, sosiaalisen tai emotionaalisen vastavuoroisuuden puuttuminen.
- B) Kommunikaation puutteet: kielen kehityksen viivästyminen tai puuttuminen, vaikeutta ylläpitää keskustelua, epätavallista tai toistavaa kieltä, leikki ikätasoon nähden epätavallista.

Rajoittuneet, toistuvat toiminnot, kiinnostuksenkohteet tai aktiviteetit: epätavalliset, liian tiiviit tai kapea-alaiset kiinnostuksenkohteet, samankaltaisuuden itsepintainen vaatiminen ja tuttujen rutiinien noudattaminen, toistuvat motoriset maneerit, epätavallinen kiinnostus esineiden osiin. (Jäntti, E. Savinainen, R. 2018)

Epätyypillisellä autismilla tarkoitetaan kehityshäiriötä, joka poikkeaa yhden tai useamman osa-alueen lapsuusiän autismista. (Nissilä, M. 2022)

2.1.2 Asperger

Jäntti ja Savinainen kertovat kirjassaan *Nepsyt*, että Asperger on autismikirjioon kuuluva häiriö, jonka piirteitä ovat mm: laadulliset puutteet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja/tai poikkeavuus sosiaalisessa käyttäytymisessä. Poikkeavuutta ilmenee esimerkiksi: ei kielellisen ilmaisun käytössä (katsekontakti, kasvojen ilmeet, kehonkieli ja eleet), lapsella saattaa olla vaikeutta luoda kehitystasoa vastaavia kaverisuhteita, lapsi ei spontaanisti jaa iloaan, kiinnostustaan saavutuksistaan tai toimintojaan toisten ihmisten kanssa. Lapsella voi olla puutteita emotionaalisessa vuorovaikutuksessa (esim. niukka tai poikkeava reagointi toisen tunteisiin, puutteellinen tai heikko käytöksen tai tunneviestinnän mukauttaminen sosiaalisen tilanteen vaatimalla tavalla). (Jäntti, E. Savinainen, R. 2018)

Lapsella voi olla rajoittuneita, toistuvia ja kaavamaisia käyttäytymismalleja, mielihaluja ja toimintoja/harrastuksia, kuten kaavamainen tai rajoittunut kiinnostus (esim. harrastus), joka saattaa olla erityisen voimakas tai kohteeltaan epätavallinen. Lapsi voi kiinnittyä epätarkoituksenmukaisiin rutiineihin, jotka voivat mahdollisesti vaikuttaa pakonomaisilta. Lapselle voi olla ominaista kaavamaiset ja toistuvat motoriset tavat esim. käsien heiluttaminen, erityinen kiinnostus esineiden osiin tai puuhailu esineiden kanssa epätarkoituksenmukaisella tavalla (esim. haistelu, tutkiminen, äänen tai muiden aistimusten tuijottaminen). (Jäntti, E. Savinainen, R. 2018)

2.1.3 Rettin oireyhtymä

Rettin oireyhtymä on hermoston kehityshäiriö, joka tavallisimmin ilmenee 1–1,5 vuoden iässä ja sitä on toistaiseksi havaittu vain tytöillä. Rettin oireyhtymässä on tavallista, että lapsella on normaali varhaiskehitys, jota seuraa taantumavaihe. Taantumavaiheessa lapsi menettää usein osittain tai täydellisesti puhekykynsä, käsien käyttökykynsä ja pään kasvu saattaa hidastua. (Nissilä, M. 2022)

Orpha.netissä kerrotaan näin: Rettin oireyhtymä on harvinainen ja vakava kehityshäiriö ja sille on tunnusomaista äkkinäinen kehitysvammaisuuden ilmeneminen lapsella. Taantumavaiheen puhekyvyn -, käsien käytön - ja kävelykyvyn menetys johtuvat pääosin päänkasvun hidastumisesta, vakavasta kehitysvammasta, kouristuskohtauksista ja hengityshäiriöistä. Sairauden kliininen kulku on etenevä ja siihen liittyy myös usein liitännäissairauksia, kuten maha-suolikanavan sairaudet, skolioosi ja käytöshäiriöt. (Rett syndrome. Orpha.net. 2023) Taantumisvaiheen jälkeen valtaosalla Rettin oireyhtymästä kärsivillä sosiaalisen kommunikaation taidot kohentuvat ja autistiset piirteet eivät ole enää hallitsevia. (Lönngqvist, J. Henriksson, M. Marttunen, M. Partonen, T. 2021)

2.1.4 Hellerin tauti eli disintegratiivinen kehityshäiriö

Hellerin taudissa alle kolmevuotiaalla lapsella on kehityksellisiä puutteita sosiaalisessa käyttäytymisessä, kielenkehityksessä ja motorisissa taidoissa. Häiriö on kompleksi ja se vaikuttaa moniin osa-alueisiin lapsen kehityksessä. (ncbi, 2012)

Hellerin taudille on tyypillistä normaali kehitys kahteen ikävuoteen asti. Ennen kolmatta ikävuotta on tyypillistä, että lapsi dramaattisesti menettää käyttäytymis- ja kehityskykynsä. Sairauden ilmenemismuotoja ovat puheenmenetys, inkontinenssi, kommunikaatio- ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ongelmat, stereotyyppiset autistiset käytökset ja dementia. (Childhood Disintegrative syndrome. Orpha.net. 2023)

2.2 ADHD

Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö (ADHD, lyhenne englanninkielisestä nimityksestä Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder) on oireyhtymä, joka liittyy aivojen tarkkaavuutta ja vireystilaa säätelevien hermoverkkojen häiriintyneeseen kehitykseen. Häiriö on havaittavissa jo lapsuudessa ja jatkuu osalla nuoruuteen ja aikuisikään asti. (Huttunen, M. Socada, L. 2019)

ADHD:lle ominaisia oireita ovat ikään ja kehitystasoon nähden liiallinen tarkkaamattomuus, yliaktiivisuus (ylivilkkaus, hyperaktiivisuus) ja impulsiivinen eli hetken mielijohteista syntyvä käytös. Eri oireiden yhdistelmät ovat yksilöllisiä: toisilla voi korostua erityisesti tarkkaamattomuus, toisilla yliaktiivisuus ja impulsiivisuus, kun taas toisilla voi olla enemmän tai vähemmän kaikkia näitä oireita. (Huttunen, M. Socada, L. 2019)

ADHD:n kolme yleisintä muotoa ovat: impulsiivinen/ hyperaktiivinen ADHD-tyyppi, inattentiivinen/ tarkkaamaton ADHD-tyyppi (kutsutaan myös ADD:ksi), sekä näiden kahden kombinoitu ADHD-tyyppi. (John Hopkins medicine. 2023)

Impulsiivisessa / hyperaktiivisessa ADHD-tyypissä yleisimmät oireet ovat:

- muiden keskeyttäminen jatkuvasti
- vaikeus odottaa omaa vuoroa
- saattaa töksäyttää vastaukset ulos odottamatta omaa vastausvuoroaan
- ottaa usein riskejä harkitsematta seurauksia ennen toimintaa
- vaikuttaa olevan jatkuvasti liikkeessä, esimerkiksi juoksee tai kiipeilee. Liikkinen vaikuttaa olevan toiminnan ainoa tavoite
- vaikeus istua paikallaan (edes paikoissa, joissa sitä häneltä odotetaan)

-stimmailee, esimerkiksi: liiallisesti heiluttelee käsiään tai levottomasti kiemurtelee tuolissaan

-puhuu liikaa tai huomattavan paljon

-haasteita pysyä hiljaa sitä vaativissa toimissa

-hukkaa tai unohtelee tavaroitaan toistuvasti ja usein

-haasteita pysyä tietyssä tehtävässä: vaihtaa tehtävästä tai aktiviteetistä toiseen pystymättä saattamaan niitä loppuun. (Johns Hopkins medicine)

Inattentiiviseen / tarkkaamattomaan ADHD-tyyppiin (ADD:hen) liittyy useimpien seuraavat oireet:

- pystyy keskittymään yhtäjaksoisesti ikätasoon verraten lyhyen ajan (vaikeutta ylläpitää keskittymistä)

-vaikeus kuunnella muita

-vaikeus huomata yksityiskohtia

-keskittyminen / huomio häiriintyy helposti

-unohtelee paljon asioita

-organisointikyky on ikätasoon nähden heikko

-oppimisvaikeuksia tai ikätasoon nähden heikko oppimiskyky. (Johns Hopkins medicine)

Kombinoitu ADHD-tyyppi eli kahden yllä mainitun ADHD-tyypin (impulsiivinen / hyperaktiivinen ja inattentiivinen / tarkkaamaton) yhdistelmä sisältää lapsesta tai henkilöstä riippuen kummankin tyypin oireita. Tämä on kaikista ADHD-tyypeistä yleisin. (Johns Hopkins medicine)

ADHD aikuisilla ilmeisesti yli 80 %:lla on jokin samanaikaishäiriö: 11–38 %:lla on mielialahäiriö, 10–47 %:lla ahdistuneisuushäiriö ja jokin päihdehäiriö 12–15 %:lla. Kohtalaisen yleisiä ovat myös autismin kirjon häiriö, oppimishäiriöt ja persoonallisuushäiriöt, kuten epävakaa - tai antisosiaalinen persoonallisuushäiriö. (Lönngqvist, J. Henriksson, M. Marttunen, M. Partonen, T. 2021)

2.3 Touretten oireyhtymä

Touretten oireyhtymä on lapsuudessa alkava neuropsykiatrinen oireyhtymä. Sen tunnusomainen piirre ovat tic-oireet, joista on käytetty myös suomennosta nykimisoireet. Oirekuvassa ja oireiden vaikeudessa on suurta vaihtelua. Potilailla esiintyy usein samanaikaishäiriönä tarkkaavuus- ja ylivilkkaushäiriö tai pakko-oireinen häiriö. Diagnostiset kriteerit ovat selkeät, mutta tästä huolimatta oireyhtymä jää usein tunnistamatta. Hoito suunnitellaan ja toteutetaan yksilöllisesti potilaan kokonaistilanteen mukaan. Samanaikaishäiriöiden tunnistaminen ja hoitaminen on keskeistä. Mikäli tic-oireet aiheuttavat toiminnallista tai sosiaalista haittaa, voidaan käyttää lääkehoitoa ja kognitiivista terapiaa. Myös botuliinihoitoa on käytetty. Erittäin vaikeissa tilanteissa aikuispotilaille voidaan harkita aivojen syvien osien stimulaatiohoitoa. Suurimmalla osalla potilaista oireyhtymän luontainen kulku on suotuisa, mutta 10–20 %:lla on häiritseviä oireita vielä aikuisiässä. (Leivonen, S. 2015)

Taipumus tic-oireisiin ja pakko-oireisiin on vahvasti perinnöllinen, mutta Touretten oireyhtymän tarkkaa aiheuttajaa ei tiedetä. Touretten syndroomasta kärsivän lähisukulaisella saattaa olla lievempi nykimishäiriö tai pakko-oireinen häiriö. Ympäristötekijöiden vaikutus Touretten oireisiin on epäselvä, mutta kuormittavat tilanteet ja stressi voi laukaista häiriön, tai vaikeuttaa aikaisemmin ilmenneitä oireita. (Tauriala, E. 2022)

2.4 Oppimisvaikeudet ja kehitykselliset kielihäiriöt

Viitaten kuntoutussäätiön kirjoitukseen oppimisen vaikeuksista, oppimisen vaikeudet tarkoittavat vaikeutta oppia opetettavia taitoja, tai niiden hitaana tai poikkeavana omaksumisena. Ne ovat yleisiä ja niitä ilmenee noin 5–20 % ihmisistä riippuen määrittelystä. Ennen kouluikää ne näkyvät esimerkiksi motoriikan, kielellisen kehityksen, tarkkaavuuden tai hahmottamisen vaikeuksina. Lukeminen, luetun ymmärtäminen, kirjoittaminen, matematiikka tai kielten oppiminen voi olla hankalaa. Keskittyminen, työn aloittaminen ja suunnittelemisen voi olla haastavaa ja haasteet jatkuvat aikuisiälle. Oppimisvaikeuksien ajatellaan olevan aivojen hermoverkkojen erilaiseen aktivoitumiseen liittyviä häiriöitä. (Kuntoutussäätiö. 2023)

Lukemiskyvyn häiriössä lukutaidon kehittyminen on puutteellista ikää vastaavalla tasolla. Varhaisessa vaiheessa voi ilmetä ongelmia esimerkiksi aakkosten luettelussa, kirjainten nimeämisessä sekä yksinkertaisten sanojen loppusoinnuttamisessa. (Lönnqvist, J. Henriksson, M. Marttunen, M. Partonen, T. 2021)

Laskemiskyvyn häiriössä voi ilmetä matemaattisen hahmottamisen vaikeutta. Häiriö koskee usein perustaitoja, kuten yhteen- ja vähennyslaskua sekä kertoja jakolaskua. Näönvaraisen hahmottamisen taidoissa on puutteita. Laaja-alaiset kielelliset vaikeudet aiheuttavat usein vaikeuksia matemaattisten käsitteiden ymmärryksessä ja muistamisessa. Osalla laskemiskyvyn häiriöstä kärsivillä on sosiaalisten taitojen puutteita ja häiriökäyttäytymistä. Mahdollisesti itseluottamukseen liittyvien vaikeuksien vuoksi voi oppimiskyvyn häiriöstä kärsivällä olla ongelmia ikätoverisuhteissa. (Lönnqvist, J. Henriksson, M. Marttunen, M. Partonen, T. 2021)

Kehityksellisessä kielihäiriössä lapsen kielen kehitys viivästyy tai etenee poikkeavasti muuhun kehitykseen nähden. Siihen voi myös liittyä esimerkiksi kömpelyyttä, tarkkaavuuden häiriöitä tai sosiaalisten taitojen puutteita. Sanojen oppiminen on hidasta, ensisanat tulevat myöhään, tai jo opitut sanat jäävät pois käytöstä. Joskus ensisanojen tuleminen viivästyy niin, että lapsi saattaa

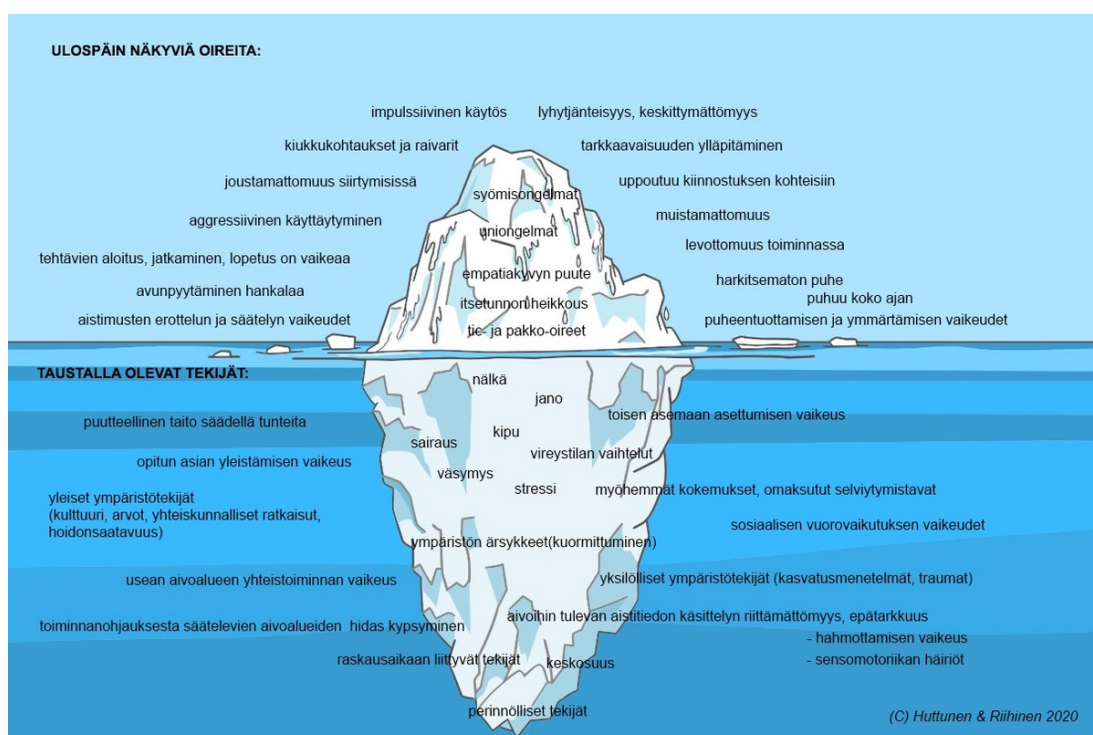
olla vuosia lähes puhumaton. Usein myös sanojen yhdistäminen lauseeksi viivästyy ja käsitteiden ja kieliopin oppiminen on hidasta. Tyypillistä on myös puheen epäselvyys ja siitä johtuvat kommunikoinnin vaikeudet. (Aivoliitto. 2023)

3 HAASTEET LAPSEN ARJESSA

Neuropsykiatriset häiriöt lapsilla tuovat usein erilaisia haasteita arkeen. Aikuisen on välillä vaikea tietää, mikä todellinen syy käytöksen takana on. Peda.net artikkelissa ”Mitä ovat Nepsy -vaikeudet?” kerrotaan nepsy-lasten haasteista. Esimerkiksi odottaminen saattaa tuntua haasteelliselta, ohjeita on vaikea ymmärtää ja se saattaa hermostuttaa, häiritsee kun kaveri tulee liian lähelle, vaatteet hirtävät, leikit eivät suju, lähes joka päivä tulee kiukku- tai raivokohtauksia, tehtävien aloittaminen ei onnistu, omat ajatukset vievät tarkkaavaisuutta muualle kuin käsillä olevaan asiaan, siirtyminen paikasta ja tehtävästä toiseen aiheuttaa jumiutumista ynnä muuta sellaista. (Peda.net. Kasvun ja oppimisen palvelualue Kuopio. Mitä ovat Nepsy -vaikeudet?)

Nepsy-haasteiden taustalla on yleensä kehitykselliset, aivojen rakenteellisista tai toiminnallisista poikkeavuuksista johtuvat syyt ja ne vaikuttavat lapsen käyttäytymiseen, tunteiden säätelyyn sekä ajatteluun ja mieleen. Oireet näkyvät jo varhaiskasvatuksessa. Neuropsykiatristen häiriöiden taustalla merkittävin tekijä on usein perinnöllisyys, mutta oireiden voimakkuus ja ilmenemismuodot saattavat kuitenkin vaihdella eri ympäristöissä. Oireiden taustalla voi olla myös fyysisiä sairauksia, vammoja tai traumoja. (Peda.net. Mitä ovat Nepsy -vaikeudet?)

Nepsy-oireet vaikuttavat mahdollisesti lapsen toiminnanohjaukseen, tunteiden säätelyyn, työmuistiin, tarkkaavaisuuteen, vuorovaikutustilanteisiin, sekä kielelliseen ja ei-kielelliseen kommunikointiin päivittäin. Oireet voivat vaikuttaa lapsen oppimiskykyyn, käytökseen: voi näkyä uhmakkuutena tai käytöshäiriönä, motoriikan säätelykykyyn, syömisessä ja nukkumisessa voi ilmetä haasteita, tunnetilat saattavat heitellä ja lapsella voi olla aistiherkkyksiä, sekä ahdistus- ja pakko-oireita. Haasteet koskettavat lapsen lisäksi myös tämän perhettä, varhaiskasvatusta ja lähipiiriä. (Peda.net. Mitä ovat Nepsy -vaikeudet?)

Kuva 1. Jäävuori. Huttunen ja Riihinen. 2020

Varhaiskasvatuksessa voidaan tukea nepsy-lastaa erilaisuuden sallivalla pedagogiikalla. Kohdataan lapset yksilöllisesti ja otetaan huomioon heidän vahvuutensa ja tuen tarpeensa, mahdollistetaan lapselle kuuluminen joukkoon tasa-arvoisesti, sekä mahdollisuus oppia ja kehittyä omana itsenään. Kasvattaja voi tukea lasta kohtaamalla hänet sensitiivisesti ja empaattisesti haastavissa tilanteissa, pysähtymällä lapsen kokemuksen äärelle, kuuntelemalla tätä arvostavasti ja pyrkimällä tavoittamaan lapsen oma tulkinta ja kokemus tilanteesta. (Peda.net. Mitä ovat Nepsy -vaikeudet?)

4 OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTAJA

Opinnäytetyöni toimeksiantajana toimii Pilke Päiväkodit Oy (tarkennettu organisaatio Pilke Kielipolku), joka on 2003 vuonna perustettu yksi Suomen suurimmista varhaiskasvatuspalveluita lapsiperheille tarjoavista yrityksistä. Pilkkeellä on yhteensä 217 päiväkotia, esikoulua ja iltapäiväkerhoa. Pilkkeen toimintaa ohjaa laajasti Pilkkeen määrittämät arvot, joita ovat vastuullisuus, avoimuus, kestävä kehitys ja sosiaalinen vastuu. Pilkkeen palveluiden parissa on n. 10000 lasta ja 2500 työntekijää. (Pilke Päiväkodit www-sivut. 2023)

Pilke Kielipolku on Porissa sijaitseva pieni 45-paikkainen päiväkotia, joka tarjoaa kielirikasteista varhaiskasvatusta yli 3-vuotiaille englanniksi. Kielipolun arvoihin kuuluu laadukas ja lapsilähtöinen varhaiskasvatus. Kielirikasteisessa varhaiskasvatuksessa lapset pääsevät päivittäin harjoittelemaan tuttuja lauluja, loruja sekä käsitteitä englanniksi yhdessä lauleskellen ja pohdiskellen. (Pilke Päiväkodit www-sivut)

Hain Pilke Kielipolkuun esihenkilöharjoitteluun helmikuussa 2022. Esihenkilön työnkuvaan kuului silloin myös opettajan tehtävät osapäiväisesti, jolloin pääsin tutustumaan päiväkodin toimintaan ja lapsiin ryhmässä. Jatkoisin harjoittelun päätyttyä Kielipolussa sijaisena ja pääsin hiomaan opinnäytetyöideaani työn ohella. Kiinnostukseni on lapset, joilla on mahdollisesti jotakin erityistarpeita. Halusin siis suunnata opinnäytetyöni tällaisten lasten avuksi.

Lasten haasteita havainnoidessani huomasin, ettei varhaiskasvattajille ollut matalan kynnyksen työkalua havainnoin tueksi. Käytössämme oli havainnointivihot, joihin kasvattajat saivat listata lasten piirteitä, sekä säännölliset palaverit tiimin kesken. Halusin kuitenkin luoda organisaatioon jonkin työkalun arkeen havainnointia helpottaakseni.

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Toteutin toiminnallisen opinnäytetyön: loin varhaiskasvatuksen henkilöstölle havainnointilomakkeen, jossa listasin lasten haasteita / piirteitä. Opinnäytetyön tarkoitus oli olla kasvattajille matalan kynnyksen työkalu lasten haasteiden havainnoimiseen. Tutkimukseni tarkoituksena oli luoda tuote, jolla helpotetaan mahdollisten neuropsykiatristen häiriöiden, tai muiden haasteiden havainnoimista varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen tuotteen eli havainnointilomakkeen oli tarkoitus tulla käyttöön päiväkotiin ja olla työkaluna laadukkaan pedagogiikan varmistamiseksi lapsille, joilla on haasteita.

Tutkimusongelmani käsitteli aihetta: onko pedagogiikka yksilöllistä ja laadukasta huomioon ottaen lasten mahdolliset neuropsykiatriset häiriöt tai muut haasteet? Kohdataanko lapset tavalla, joka tukee suotuisaa kehitystä, luo pärjäävyyden tunnetta ja tukee lapsen kehittyvää itsetuntoa? Teokseni tavoite oli olla apuna tämän ongelman ratkaisussa, sillä se auttaa kasvattajia havainnoimaan lasten haasteita. Tieto lapsen haasteista ja ymmärrys niitä kohtaan auttaa kasvattajaa tukemaan lasta yksilöllisemmin.

Lomakkeen tarkoituksena ei ole diagnosoiminen, vaan saada kasvattajalle viitettä siitä, millaisten asioiden kanssa lapsella on haasteita. Ymmärrys lasta ja lapsen haasteita kohtaan voi lisätä kasvattajan myötätuntoa, positiivista kasvatusta ja kohottaa lapsen itsetuntoa, joka olisi tutkimukselleni paras mahdollinen lopputulos. Ydintavoitteeni (laadukkaan ja yksilöllisen pedagogiikan tarjoaminen lapselle, lapsen suotuisan kehityksen tukeminen, pärjäävyyden tunteen lisääminen ja lapsen kehittyvän itsetunnon tukeminen) olivat kuitenkin komplekseja ja vaativat pidemmän aikavälin tutkimukselle, että niiden toteutumisista olisi haastava arvioida tähän raporttiin. Tavoitteenani on kuitenkin seurata tavoitteiden toteutumista tulevaisuudessakin.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Loin toiminnallisen opinnäytetyön: nepsy-havainnointilomakkeen varhaiskasvatukseen. Tutkimusmenetelmänäni käytin sekä kyselytutkimusta että tuotteen kokeilua tilaajaorganisaatiossa. Kyselytutkimuksen periaatteena oli mitata tuotteen hyödyllisyyttä organisaatiossa ja kehittää tuotetta. Tein kaksi kyselyä: ensimmäisen ennen kokeilujakson alkua, jolla kartoitin havainnointilomakkeen tarvetta organisaatiossa. Toisen kyselyn tein kokeilujakson päätteeksi, jolla mittasin, hyötyivätkö kasvattajat lomakkeesta kokeilujakson aikana ja miten sitä voisi heidän mielestään kehittää.

6.1 Aiheen valinta ja rajaus

Tiesin jo kauan ennen alalle hakeutumista, että haluan tulevaisuudessa työskennellä lasten kanssa. Kokemusta varhaiskasvatuksesta minulle on kertynyt hieman jo ennen opintojen aloittamista kesätöiden ja työkokeilun kautta. Eniten minua on kiinnostanut ne lapset, joiden käytös eroaa jotenkin muista. Olen aina halunnut selvittää, mikä käytöksen takana on, kuunnella ja ymmärtää heitä, sekä tarjota tukeani mahdollisuuksien mukaan. Tiesin siis jo pitkälti ensimmäisinä opiskeluvuosinani, mihin liittyen haluan opinnäytetyöni tehdä.

Olen kohdannut harjoittelujen ja työkokemukseni kautta monia mahdollisia nepsy-lapsia ja muita lapsia, joilla on haasteita. Olen kohdannut monia kärsivällisiä, lempeitä ja työtään rakkaudella tekeviä kasvattajia. Olen kuitenkin kohdannut myös keinottomuutta, kasvattajien riittämättömyyden tunteita ja toimimattomia tai uupuvia toimintatapoja ja työkaluja lasten avuksi ja tueksi. Halusin siis valita aiheen ja luoda tuotteen, joka voisi olla kasvattajan työkaluna arjessa ja keino tukea lasta, jolla on haasteita.

Yksi prioriteetti aiheen valinnassa minulla oli se, että pystyn tukemaan lasta mahdollisimman moniulotteisesti. Havainnointilomakkeen avulla pystyn auttamaan kasvattajien ja lasten lisäksi myös vanhempia. Saadessaan viitettä lasten haasteista havainnointilomakkeen avulla, kasvattajat pystyvät

keskustelemaan ja tarjoamaan tukeaan yksilöllisemmin myös vanhemmille. Tämä taas auttaa lapsen tukemisessa myös sellaisilla elämän osa-alueella, joita kasvattajat eivät päiväkodissa kohtaavat.

Rajasin opinnäytetyöni aiheen neuropsykiatriin häiriöihin, enkä käsitellyt työssäni esimerkiksi mielenterveyden haasteita tai kehitysvammoja. Opinnäytetyön tuotos eli havainnointilomake on tarkoitettu pääosin 3–5-vuotiaille, sillä sen ikäisillä lomakkeessa olevat piirteet ja haasteet ovat jo havainnoitavissa.

6.2 Opinnäytetyön tarpeen arviointi ja kartoituskyselyn tulokset

Ennen opinnäytetyön toteuttamista halusin selvittää tilaajaorganisaation henkilöstöltä, millä tavoin organisaatiossa havainnoidaan lapsen neopsy-piirteitä tai muita haasteita, sekä onko kasvattajien mielestä havainnointilomake tarpeellinen työkalu heidän arkeensa. Työskenneltyäni kyseisessä organisaatiossa, minulla oli jo käsitys siitä, miten lapsia havainnoidaan organisaatiossa. Halusin kuitenkin käyttää opinnäytetyön yhtenä tutkimusmenetelmänä kyselytutkimusta, jotta saan kuvattua opinnäytetyöhön paremmin kasvattajien vastauksia, sekä varmistaakseni, että vältytään päällekkäisyyksiltä ja samankaltaisuuksilta jo olemassa olevien metodien kanssa. Näin ollen ajattelin olevan helpompaa saavuttaa tavoitteeni havainnointilomakkeen pysyvyydestä organisaatiossa.

Loin kyselyn Google Forms työkalun avulla arvioimaan havainnointilomakkeen tarvetta työorganisaatiooni. Vastausaikaa oli viikko ja vastaajia yhteensä seitsemän. Ensimmäinen kysymys oli valinnainen: ”millä tavoin lasten neuropsykiatrisia häiriöitä / muita haasteita havainnoidaan organisaatiossasi?” Tähän vastaajia oli yhteensä kaksi ja vastaukset seuraavanlaiset:

Vastaaja nro 1:

0-2- vuotiaiden vaka opettajat ja lähihoitajan tekevät havaintoja, keskustelevat keskenään ja muiden ryhmien kasvattajien kanssa.

Kasvattajat keskustelevat vanhempien kanssa. Vanhemmat kertovat omia havaintojaan. Vasuun kirjataan kasvattajien ja vanhempien havainnot perustuen positiiviseen pedagogiikkaan. Isompien lasten ryhmissä voidaan pyytää veo arvioimaan lapsen tuen tarvetta.

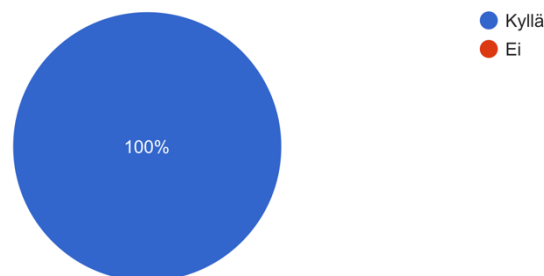
Vastaaja nro 2:

Leikkien yhteydessä, kaverisuhteiden muodostumisen avulla, havainnointilomakkeilla (esim. yleisen- ja tehostetun tuen lomake, ikäkausiin jakautuvat lomakkeet), veo:n vierailuilla, vanhempien kanssa käytyjen päivittäisten keskustelujen avulla (vrt. koti-päivä-koti käytös).

Seuraavassa kuvassa näkyy kyselyn toinen kysymys, joka oli vastaajille pakollinen:

Olisiko nepsy-häiriöiden / muiden haasteiden havainnointilomake mielestäsi hyödyllinen työkalu lasten haasteiden havainnoimiseen?

7 vastausta

Kuva 2. Google Forms työkalu, nepsy-häiriöiden havainnointilomakkeen kartoituskysely

100 % vastaajista valitsivat kyllä-vaihtoehdon yllä olevaan kysymykseen: olisiko nepsy-häiriöiden / muiden haasteiden havainnointilomake mielestäsi hyödyllinen työkalu lasten haasteiden havainnoimiseen. Kaikki vastaajista ovat työorganisaationi varhaiskasvatuksen ammattilaisia, joten perustelen heidän yhtenevillä vastauksillaan havainnointilomakkeen tarpeellisuutta.

6.3 Havainnointilomakkeen toteutus ja kokeilu

Etsin havainnointilomakkeeseeni (Liite 1.) aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja materiaalia. Havainnoin organisaatiossani teoriaan pohjautuen lapsia, heidän haasteitaan ja piirteitään ja arvioin sitten, mitkä haasteet ja piirteet listattuna lomakkeessani palvelisivat havainnointia parhaiten. Havainnointilomakkeeseeni (Liite 1.) valitsemat piirteet ja haasteet on luotu myös vahvasti opinnäytetyössäni käyttämään teoriaan pohjautuen.

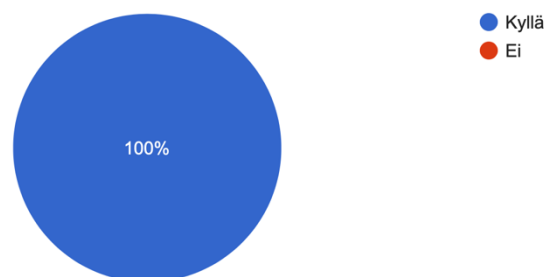
Tarkoitukseni oli luoda lomakkeesta matalan kynnyksen työkalu varhaiskasvattajan arkeen, joten tein lomakkeen muotoilusta mahdollisimman pelkistetyt. Kysymysten (kyseessä oleva lapsen piirre tai haaste lomakkeessa) järjestys määräytyi aihepiireittäin. Keräsin opinnäytetyössäni käyttämästä teoriasta pääpiirteitä ja loin aihepiirit seuraavanlaisesti: sosiaalinen vuorovaikutus, leikki ja lapsen mielenkiinnon kohteet, arjen rutiinit ja aktiviteetit, sekä motoriikka ja oppiminen. Valitsin havainnointilomakkeeseen aiheet niin, että ne kattavat mahdollisimman monta osa-aluetta lapsen arjessa, ja näin ollen niistä on mahdollista seurata lapsen piirteitä / haasteita sekä kehitystä. Myös opinnäytetyössäni käyttämään teoriaan perustuen neuropsykiatriset haasteet ilmenevät usein lapsella kyseisissä aihepiireissä. Varhaiskasvattajan näkökulmasta osaan myös kertoa, että osa lapsista näyttää kasvattajille vain murto-osan omista tunteistaan, piirteistään tai haasteistaan päiväkodissa. Kyseessä olevat aiheet ovat kuitenkin sellaisia, mistä lapsen kehitystä, haasteita ja piirteitä pystyy helposti havainnoimaan huolimatta siitä, näyttääkö hän niitä tarkoituksella, vaiko ei.

Havainnointilomake oli Pilke Kielipolussa muutaman viikon kokeilussa. Tavoitteena oli, että lomake jää kasvattajien käyttöön heidän halunsa ja tarpeen mukaan myös kokeiluajan jälkeen. Havainnointilomake meni kokeiluun isompien lasten ryhmiin (2–4-vuotiaille ja 4–6-vuotiaille). Lomake on kohdennettu 3–5-vuotiaille, joiden havainnoimisessa lomakkeesta saa suurimman hyödyn. Lomake voi hyödyttää, tai antaa ideoita havainnointiin myös nuorempien lasten kasvattajille, joten hekin pääsivät kokeilemaan sitä.

6.4 Loppukyselyn tulokset

Havainnointilomake (Liite 1.) oli työorganisaatiossani kokeilussa noin kolmen viikon ajan. Kokeilujakson jälkeen loin kasvattajille loppukyselyn, jossa kysyin lomakkeen hyödyllisyydestä ja mahdollisista kehitysideoista. Vastauksia oli yhteensä neljä:

Oliko havainnointilomake hyödyllinen työkalu sinulle?
4 vastausta

Kuva 3. Google Forms. Havainnointilomakkeen kokeiluajan loppukysely.

Neljä vastaajaa vastasivat vaihtoehdon ”kyllä” ensimmäiseen kysymykseen: ”Oliko havainnointilomake hyödyllinen työkalu sinulle?”. Toinen kysymys kyselyssä oli valinnainen: ”Miten sitä voisi mielestäsi kehittää?”. Toiseen kysymykseen vastaajista ei vastannut kukaan. Pidimme tilaajaorganisaatiossa kuitenkin myös palavereja, jossa kävimme läpi havainnointilomaketta. Keskustelimme tiimi- ja talonpalavereissa yhdessä lomakkeen käyttökokemuksista.

Kasvattajat kertoivat kokeneensa havainnointilomakkeen hyödyllisenä työkaluna arjessa. Osa kertoi pitävänsä lomaketta erittäin tärkeänä ja hyödyllisenä apuna lasten tukemisessa. Kasvattajat aikovat jatkaa lomakkeen käyttämistä säännöllisesti.

6.5 Yhteenveto

Opinnäytetyönäni loin neuropsykiatristen tai muiden haasteiden havainnointilomakkeen varhaiskasvatukseen. Kartoitin tuotteen tarvetta kyselytutkimuksen avulla ja pääsin kokeilemaan tuotetta tilaajaorganisaatiossa. Kokeilun aikana pidimme palaveria henkilöstön kesken, joissa keskustelimme havainnointilomakkeen käytöstä, hyödyllisyydestä ja kehitysideoista.

Tavoitteena oli, että kokeilun aikana lomaketta voisi vielä muokata käytännöllisemmäksi, mikäli kokeilussa huomaa jotakin paranneltavaa. Kokeilun aikana huomasin, että havainnointia lomakkeen avulla helpottaisi, jos siinä olisi myös kohta, johon kirjoitetaan päivämäärä. Näin lapsen piirteiden / haasteiden muuttumista pystyy myös helpommin seuraamaan.

Mittasin vielä kokeilujakson päätteeksi loppukyselyllä, oliko havainnointilomake hyödyllinen työkalu kasvattajien arjessa ja miten sitä voisi kasvattajien mielestä kehittää. 100 % loppukyselyyn vastanneista pitivät havainnointilomaketta hyödyllisenä.

Tutkimukseni lopputulemaksi pystyn ainakin toteamaan, että lomake todettiin hyödylliseksi varhaiskasvatuksen ammattilaisten myötä. Totean myös, että lomake jää säännölliseen käyttöön tilaajaorganisaatiooni. Sovimme tiimini kasvattajan kanssa ottavamme lomakkeen käyttöön viikoittain lapselle, jolla on mahdollisia erityishaasteita. Siten pystymme seuraamaan kehitystä, tai piirteiden / haasteiden muuttumista ja mahdollisesti hyödyntää havaintoja myös varhaiskasvatussuunnitelman tekemisessä.

7 POHDINTA

Neuropsykiatriset häiriöt koskettavat minua hyvin läheltä ja kohtaan tällaisia ihmisiä työssäni ja yksityiselämässäni hyvin paljon. On ollut mahtava työstää tällaista tutkimusta ja prosessia, jossa pääsen luomaan jotakin, joka voi tukea nimenomaan nepsy-lapsia, tai lapsia, joilla on tietynlaisia piirteitä ja haasteita.

On haastavaa arvioida, miten hyvin tavoitteeni toteutuivat, sillä niiden saavuttamiseen voi mennä paljon aikaa. Aion kuitenkin tarkastella tavoitteiden toteutumista vielä tulevaisuudessa ja jatkaa tutkimustani itsenäisesti. Olen onnellinen, että havainnointilomake otettiin organisaatiossani lämmöllä vastaan ja kasvattajat hyväksyivät sen työvälineeksi omaan arkeensa, sillä se oli opinnäytetyöni tarkoitus ja tavoite. Tiedän myös, että lomake jää säännölliseen käyttöön myös tulevaisuudessa.

Havainnointilomaketta tehdessäni koin haastavaksi valita ja kiteyttää vain tietyt haasteet / piirteet lomakkeeseen, sillä neuropsykiatriset häiriöt ovat niin moniulotteisia ja vaikuttavat moniin erilaisiin elämän osa-alueisiin. Tarkastelin kuitenkin aihetta varhaiskasvattajan näkökulmasta ja pyrin käsittelemään mahdollisimman montaa osa-aluetta lapsen arjessa, jotta lapsen havainnointi helpottuisi.

Opinnäytetyön tekeminen on antanut minulle paljon. Paljon sellaista tietoa ja oppia, jota en olisi ilman sen tekemistä osannut edes etsiä. Vaikka neuropsykiatriset häiriöt ovat kiinnostaneet minua aina, olen oppinut opinnäytetyötä tehdessäni niistä hyvin paljon uutta. Uteliaisuuteni aihetta kohtaan on vain kasvanut tutkimukseni myötä. Olen myös kasvanut ammatillisesti ja saanut paljon lisää tietoa sekä ammatillista rohkeutta. Tapani havainnoida lapsia on

laajentunut moniulotteisemmaksi ja olen pystynyt vaikuttamaan omiin toimintatapoihini niin, että kohtaan lapset yksilöllisemmin ja myötätuntoisemmin.

LÄHTEET

Aivoliitto. (2023). Kehityksellinen kielihäiriö nuorilla ja lapsilla. Viitattu 22.2.2023. <https://www.aivoliitto.fi/kehityksellinenkielihairio/tietoa/#6d825aab>

Autismiliitto. (2021). Autismikirjon lapsi päivähoidossa. pdf. Viitattu 1.3.2023. <https://autismiliitto.fi/wp-content/uploads/2021/11/Saavutettava-Autismikirjon-lapsipaivahoidossa.pdf>

Autismiliitto. (2023). Kehitykselliset neuropsykiatriset häiriöt. Viitattu 19.1.2023 <https://autismiliitto.fi/autismi/erilaista-autismia/neuropsykiatriset-hairiot/>

Duodecim teos. (2021). Toimittajat: Lönnqvist, J. Henriksson, M. Marttunen, M. Partonen, T. Psykiatria. S. 164–167, 176, 181, 183. Viitattu 1.5.2023.

Huttunen, M & Socada, L. (2019). Lääkärikirja Duodecim. ADHD (aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö). Viitattu 8.1.2023. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00353>

Huttunen. Riihinen. (2020) Jäävuori -kuva. Haettu 8.4. 2023 osoitteesta <https://peda.net/kuopio/varhaiskasvatus/nvtval/monl>

Johns Hopkins medicine. (2023). Attention-deficit / Hyperactivity Disorder (ADHD) in Children. The Johns Hopkins University. Viitattu 8.4.2023

Jäntti, E & Savinainen R, 2018, Nepsyt – erityistä elämää. e-painos. Viitattu 1.2.2023

Kuntoutussäätiö. (2023). Tietoa oppimisvaikeuksista. Viitattu 18.2.2023 <https://kuntoutussaatio.fi/oppimisentuki/tietoa/tietoa-oppimisvaikeuksista/>

Leivonen S. Sourander A. Voutilainen A. Leppämäki S. 2015, Touretten oireyhtymä – monimuotoinen sairaus, yksilöllinen hoidon tarve. Duodecim. Viitattu 15.2.2023 <https://www.duodecimlehti.fi/duo12283>

Mattila, M-L. (2014). Väitöskirja. Viitattu 10.3.2023

<http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526203386.pdf>

National center for biotechnology information (ncbi). (2012). Childhood disintegrative disorder. Artikkel. Viitattu 1.3.2023

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3401658/>

Nissilä, M. (2022). Autismi ja autismikirjon häiriöt. Terveystalon artikkeli. (viitattu 7.3.2023)

<https://www.terveystalo.com/fi/tietopakettit/autismi-ja-autismikirjon-hairiot>

Näenepsy. (2023). Tietoa kaikille nepsy-piirteistä. Viitattu 7.3.2023

<https://naenepsy.fi/tietoa/tietoa-kaikille-nepsyille/>

Orpha.net. (2023). Childhood Disintegrative syndrome. Viitattu 7.4.2023

[https://www.orpha.net/consor/cgi-bin/Disease_Search.php?lng=EN&data_id=17792&Disease_Disease_Search_diseaseGroup=Heller-s-disease&Disease_Disease_Search_diseaseType=Pat&Disease\(s\)/group%20of%20diseases=Childhood-disintegrative-disorder&title=Childhood%20disintegrative%20disorder&search=Disease_Search_Simple](https://www.orpha.net/consor/cgi-bin/Disease_Search.php?lng=EN&data_id=17792&Disease_Disease_Search_diseaseGroup=Heller-s-disease&Disease_Disease_Search_diseaseType=Pat&Disease(s)/group%20of%20diseases=Childhood-disintegrative-disorder&title=Childhood%20disintegrative%20disorder&search=Disease_Search_Simple)

Orpha.net. (2023). Rett syndrome. Viitattu 8.4.2023

[https://www.orpha.net/consor/cgi-bin/Disease_Search.php?lng=EN&data_id=91&Disease_Disease_Search_diseaseGroup=rett&Disease_Disease_Search_diseaseType=Pat&Disease\(s\)/group%20of%20diseases=Rett-syndrome&title=Rett-syndrome&search=Disease_Search_Simple](https://www.orpha.net/consor/cgi-bin/Disease_Search.php?lng=EN&data_id=91&Disease_Disease_Search_diseaseGroup=rett&Disease_Disease_Search_diseaseType=Pat&Disease(s)/group%20of%20diseases=Rett-syndrome&title=Rett-syndrome&search=Disease_Search_Simple)

Peda.net. Kasvun ja oppimisen palvelualue Kuopio. Mitä ovat Nepsy -vaikeudet?

<https://peda.net/kuopio/varhaiskasvatus/nvtval/monl>

Pilke Päiväkodit www-sivut. Pilke Kielipolku.

https://www.pilkepaivakodit.fi/paivakodit/pori/pilke-kielipolku/?gclid=EAlaI-QobChMIzvmti-WI_glVlAXmCh0dtwvKEAAYASAAEgl2MPD_BwE

Ruuhkavuodet. (2022). Nepsy-lapsi haluaa tulla nähdyksi ja kokea olevansa hyväksytty. Artikkel. Viitattu 10.2.2023

<https://ruuhkavuodet.fi/2022/06/20/nepsy-lapsi-haluaa-tulla-nahdyksi-ja-kokea-olevansa-hyvaksytty/>

Tauriala, E. (2022). Touretten oireyhtymä on neurologinen häiriö, jonka tunnusomainen piirre ovat tic-oireet. Terveystalo.com.

<https://www.terveystalo.com/fi/tietopakettit/touretten-oireyhtyma>

Vataja, R., Korkeila, J., (2007). Mitä on neuropsykiatria. Duodecimlehti. Viitattu 8.1.2023 <https://www.duodecimlehti.fi/duo96485>

LIITE 1:

Nepsy-haasteiden havainnointilomake

Tämä lomake on varhaiskasvattajille 3-5-vuotiaiden lasten neuropsykiatristen häiriöiden tai muiden haasteiden havainnoinnin tueksi.

Huom! Lomakkeen tarkoituksena on olla kasvattajan työkaluna lapsen havainnoimisessa ja antaa viitettä tämän piirteistä/haasteista. Lomakkeen tarkoitus ei ole diagnosoiminen.

Lapsen nimi:

Päivämäärä:

piirre/ haaste	päivittäin	usein	joskus	harvoin	ei koskaan
On haasteellista saada katsekontakti lapseen ja ylläpitää sitä.					
Lapsen keskittyminen ei pysy keskustelussa / hän ei kuuntele kysymystä loppuun.					
Lapsi ei reagoi omaan nimeensä tai tuntuu kuuntelevan vain halutessaan.					
Lapsen on vaikea kuunnella ohjeita tai toimia niiden mukaisesti.					
Lapsen on vaikea muistaa asioita lähimenneisyydestä kuten: mitä oli ruokana tai mitä eilen tapahtui.					
Vastavuoroinen leikki on puutteellista.					
Leikki on lyhytkestoista ja/tai laadultaan impulsiivista.					
Lapsi tuntuu uppoavan mielenkiintoiseen tekemiseen pitkäksikin ajaksi ja tällöin häneen on vaikea saada kontakti.					

Lapselle on haasteellista leikkiä mielikuvitusleikkejä.					
Lapsella on erikoisia kiinnostuksen kohteita tai harrastuksia ja/tai hän tietää niistä epätavallisen paljon.					
Rutiinien puute tai muutos rutiineissa saa lapsen stressaantuneeksi tai levottomaksi.					
Lapsi on herkkä aistiärsykkeille kuten valolle, äänille tai tuntemuksille (esim. vaatteet kutittavat, ruoan koostumus haittaa syömistä).					
Siirtymät aktiviteetistä toiseen stressaavat lasta tai hän muuttuu levottomaksi.					
Lapsen on vaikea ylläpitää keskittymistä tietystä tekemisestä tai aktiviteetissä.					
Lapsen on vaikea motivoitua epämieluisen tekemiseen, kuten siivoamiseen.					
Lapsen kasvat tai raajat nykivät tai lapsi toistaa tiettyjä liikkeitä.					
Lapsi päästää tahallaan tai tahattomasti toistuvia äännähdyksiä kuten yskimistä, huohottamista tai huudahduksia.					
Lapsella on puutteita motorisissa taidoissa, sosiaalisessa käyttäytymisessä tai kielen kehityksessä.					
Lapsen puheen kehitys on viivästynyt, puhe on epäselvää tai hänellä on haasteita sanojen ja käsitteiden oppimisessa.					

LIITE 2:

Kysely lasten nepsy- häiriöiden havainnoinnista

[Kirjautu Googleen](#), jotta voit tallentaa edistymisesi.
[Lue lisää](#)

* Pakollinen kysymys

Millä tavoin lasten neuropsykiatrisia häiriöitä /
muita haasteita havainnoidaan
organisaatiossasi?

Oma vastauksesi

Olisiko nepsy-häiriöiden / muiden haasteiden *
havainnointilomake mielestäsi hyödyllinen
työkalu lasten haasteiden havainnoimiseen?

Kyllä

Ei

Google Forms työkalu. Kartoituskysely

LIITE 3:

Havainnointilomakkeen kokeiluajan loppukysely

[Kirjaudu Googleen](#), jotta voit tallentaa edistymisesi.
[Lue lisää](#)

* Pakollinen kysymys

Oliko havainnointilomake hyödyllinen työkalu *
sinulle?

Kyllä

Ei

Miten sitä voisi mielestäsi kehittää?

Oma vastauksesi

Google Forms työkalu. Loppukysely